

SUNUŞ

Çok değerli okuyucularımız, Erdem dergimizin “Etik Özel Sayısı”nda sizlerle birlikte olmaktan dolayı mutluluğumuzu ve teşekkürlerimizi ifade ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Birçok uygarlığın beşiği olan Anadolu, yine bu uygarlıkların kültürlerini her köşesinde hâlâ taşımaktadır. Binlerce yıl önce Türklerin Anadolu’ya yerleşmesinden sonra bu eski uygarlıkların kültürleri yeni bir sentez içinde farklı anlam ve özellikleriyle ilgi çekerek varlıklarını laik demokratik Türkiye Cumhuriyeti Devletinde sürdürmektedirler.

“Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür” sözüyle Atatürk köklü kültürümüzle, toplumumuzun birleştirici güçlü iç yapısını aynı zamanda dayandığı zengin manevi altyapısını vurgulamak istiyordu.

Bu bağlamda Atatürk’ün direktifleriyle 1931 yılında Türk Tarih, 1932’de Türk Dil Kurumu kurulmuştur. 1983 yılında Anayasamızın 134. maddesi 2876 sayılı yasayla Atatürk Kültür Merkezi ve Atatürk Araştırma Merkezi ilave edilerek Atatürk Yüksek Kurumu oluşturulmuştur. Cumhurbaşkanlığının himayesinde Başbakanlığa bağlı bir bilim kurumu olan bu kurumların amacı ve görevleri Atatürkçü düşünce doğrultusunda (her çağda çağdaşlık) Türk kültürünü, Türk dilini, Türk tarihini, Türk sanatını bilimsel yönden araştırmak, incelemek, tanıtmak, yaymak, yayınlar yapmak suretiyle gelecek kuşaklara aktarmak, Türk ulusu ve dünya kültürleriyle buluşturmadır.

Bu amaçla kuruluşundan bu yana her dört yılda bir yapılması gereken ve 2002 yılında gerçekleştirdiğimiz V. Türk Kültürü Kongresinde “Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği” (Dil, Edebiyat, Tarih Tarihçilik Tarih Yazımı, Eğitim, Felsefe-Bilim, Din İnanç Laik Düşünce, Demokrasi Kültürü, Mimari ve Çevre Kültürü, Eski Eserler Müzecilik, Kütüphanecilik, Müzik ve Sahne Sanatları, Plastik Sanatlar, El Sanatları, Beslenme Kültürü, Gelenek Görenek Örf Adet Giyim Kuşam, Kitle İletişim Bilişim, Medya Popüler Kültür) 16 konu başlığı altında 300 bilim adamının katılımıyla incelenmiş, sorgulanmış ve geleceğe yönelik yeni projeler üretilmiştir, ayrıca konu başlıklarından oluşan 16 kitap yayınlanmıştır.

Kongreden elde edilen sonuçları, yani Kültürümüzün geldiği noktayı geniş halk kitlelerine yaymak amacıyla İçişleri Bakanlığı ile yaptığımız işbirliği sonucu 75 ilde tüm üniversitelerden 111 öğretim üyesinin katılımıyla 92 konferans ve panel düzenlemiş bulunmaktayız. Bu konudaki çalışmalarımız devam etmektedir.

Diğer bir projemiz, “Ulusal Eğitime Destek” kapsamında koordinatörlüğünü üstlendiğimiz “Üniversite Halk Buluşması Projesi”dir. Bu projeye amacımız, Türkiye’nin hemen her ilindeki üniversitelerimizde üretilen bilgilerin halkla paylaşılması ve halka ulaştırılmasını sağlamaktır. Bu proje aynı zamanda bilimsel yolla ve uygulamalı yerel kalkınma projesidir. Bu bağlamda Ankara pilot il olarak seçilmiş Valilik aracılığıyla üniversite yöneticileri, kaymakamlar ve yerel yöneticiler buluşturularak bilgilendirme ve uygulamalı çalışmalar başlatılmıştır.

21-26 Kasım 2005 tarihlerinde Merkezimiz “Türk Kültürünün Dünya Kültürlerine Etki ve Katkıları” konulu Uluslararası VI. Türk Kültürü Kongresi çalışmalarına başlamıştır.

Ayrıca Azerbaycan Bakü Slavyan Üniversitesi ile birlikte 2003 yılında Türkiye Araştırmaları Merkezinin açılmasında koordinatörlük görevi yaptık. Bu merkezde 30 öğrenci Türkiye uzmanı olarak yetiştirilmektedir. Makedonya ve Rusya (Moskova)’da aynı amaçla Türkiye Araştırmaları Merkezi kurma çalışmalarımız devam etmektedir.

Bu çalışmalarımızın yanında Cumhuriyetimizin kuruluşundan 1950-1980 ve günümüze kadar kültürümüzün geldiği noktada kültürel kimliğimizi ve kişiliğimizi oluşturan en önemli etkenlerden etik davranışlarımızı kaybettiğimiz ve kaybetmekte olduğumuz güzel ahlaki değerlerimizi gündeme getirmek ve sorgulamak amacıyla yeni bir proje başlatmış bulunmaktayız. Kamu Etik Kurulu Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, TRT Genel Müdürlüğü, RTÜK Başkanlığı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı ile işbirliği yaparak “Kültürümüzde Etik Davranışlar” konusunu gündeme getirmek amacıyla 10 Haziran 2005 tarihinde bir tanıtma paneli gerçekleştirmiş bulunmaktayız. Panelde yapılan konuşmaları da dergimizin elinizdeki Etik Özel Sayısında bulabilirsiniz.

Ülkemizde “Etik” ve “Ahlâk” sözcükleri birbiriyle karıştırılan kavramlardır.

Günümüz Türkçesinde “etik” kelimesinin yeni ve farklı kullanım alanları kazanmakta olduğu görülmektedir. Ancak “etik”in felsefenin üç temel disiplininin biri içinde yer aldığı gözden uzak tutulmamalıdır. Bu disiplinler ontoloji (varlık felsefesi), epistemoloji (bilgi felsefesi), aksiyoloji (değerler felsefesi)’dir. Değerler felsefesi de etik ve estetik olmak üzere ikiye ayrılır. Bunlardan etik (ahlâk felsefesi), estetik de güzel ve güzellikle ilgili felsefedir.

Öyleyse etik ve estetik insanın aynı varlık şartına bağlıdır. Bu varlık şartı da “değerleri duyan varlık olarak insan” söz grubuyla adlandırılır.

Eylem yalnızca insana özgü bir davranıştır. O da prensip, norm, inanç ve değerlerle belirlenir. Etik bu bilinçli davranış ekseninde oluşan olay, görünüş ve ilişkiyi felsefî boyutta ele alan ve sorgulayan disiplin durumundadır. Kant’a göre

obje ve olaylar arasındaki ilişkiyi inceleyen, bilen, bağıntı kuran insanın etkinlikleri teorik aklıla ilgilidir. Yöntem, beceri ve amaca ulaşma ile değerleri duyma ve ifade etme pratik aklın alanına giren davranışlardır. Yukarıda sözünü ettiğimiz eylemde doğal olarak pratik aklın alanına girer. Yani insan pratik aklın aracılığıyla üretim ve alet yapmada kullandığı yöntemleri geliştirip tekniği ortaya koyduğu gibi “iyi”, “kötü”, “doğru”, “yanlış”, “güzel”, “çirkin” kelimelerinde ifadelerini bulan kavramlarla varlık âlemini ve bu âlemde ortaya çıkan olay, olgu, görünüşleri de değerlendirir, onlar hakkında tasarımlarda bulunur. Varolanı ve tasarıları değerlendirmeye yönelik bilinçli davranış, insan olan her yerde ve her dönemde vardır; bugünkü bilgi ve dikkatlerimizle var olacak gibi görünmektedir. Bunun içinde bu bilinçli davranış etrafında oluşan ahlâk ve bu ahlâkı felsefi boyutlarda ele alan etik evrenseldir. Ancak kimliği olan her toplumun, her insan grubunun, hatta her mesleğin zaman, mekana daha doğrusu istençli eylemi belirleyen kültür ve fizikî şartlara göre bir ahlaki olması doğaldır. Aslında bu ahlâk bir bakıma kimliğin insanî eylemde ifadesidir. Arkasında da bu eylemi belirleyen zaman içinde kazanılmış kültür alanına giren değerler birikimi vardır. Ahlâk, evrensel bir kavramdır. Bu evrensel olan kavramı, her ulus, kendince yorumlayarak zenginleştirir ve insanlığın ufuklarını genişletir.

Ahlâk felsefesi üzerinde durmaktan ahlâk ve ahlâkî değerler konusunda soru sormaktan çekinen toplumlar kendi kimliklerinin niteliklerini anlamakta güçlük çekerler denilse hata edilmez.

Çünkü ortak tarihi ve ortak kimliği olan her insan topluluğu yukarıda sözü edilen kavramlar çerçevesinde oluşan ilişkiler ağı ile birbirine bağlanmıştır. Yani insanların birlikteliğini sağlayan, bu değerler çerçevesindeki ilişki ağıdır. Her dönemde kendi ilişki ağını, başka bir ifadeyle değerler dünyasını beraberinde getirir. “İşte, tek kişinin veya bir insan topluluğunun belli bir tarihsel dönemde belli türden eğilim, düşünce, inanç, töre, alışkanlık, görenek ve bunlarda içerilmiş olan değer, buyruk, norm ve yasaklara göre düzenlenmiş ve bu haliyle gelenekleşmiş, yerleşmiş, yaşama biçimine ahlâk (moral) denir”.

Ahlâk nedir? Değer nedir? Değer olarak iyi ve kötü nedir? Bir eylemi değerli veya değersiz kılan özellikler nedir? Nereden kaynaklanır? Aynı değerın kişisel, toplumsal görünüşleri arasındaki ilişkiler nedir? Değerler evrensel mi? Zaman veya mekânla sınırlı mıdır? Belli bir zaman dilimi içinde belli bir mekânda ortaya çıkan değerlerin ortak pay ve paydaları var mıdır? gibi sorular üzerinde düşünceler ileri sürme ve onları geliştirme bizi ahlâk felsefesinin başka bir söyleyişle etiğin alanına sürükler. İnsanın kendi rengi ve kokusuyla, tarihi zaman içinde kazandığı değerler bütününi geliştirerek insanlık âleminde yerini almasına

hizmet eden tavır, düşünce ve istencin gelişmesinde ve zenginleşmesinde ahlâk ve etiğin yeri ve önemi çok büyüktür.

Böylece ulusa ve insanî değerlere etik açısından yaklaşmanın önemini hissettirmek istedik.

Ahlâk, bir toplum içinde kişilerin benimsedikleri, uymak zorunda buldukları davranış biçimleri ve kurallarıdır.

Etik ise ahlakla ilgili, ahlak bilgisi, ahlak öğretisi, kısaca ahlakla ilgili söylenen her şeydir. Bireyin içinde yaşadığı toplum ile, kültürü ile ilişkisi etiğin en önemli konusudur. Ve birey ile toplumun uyumlu yaşamasını amaçlar. Bireyin toplumla etkileşimi, içinde bulunduğu en küçük birim olan aile ile başlar. Sonra arkadaş gurubu, çalıştığı işyeri ilişkileri, bağlı bulunduğu devlet, en sonunda da eğitimi ve evrensel düzeydeki ilişkilerle devam eder.

Etik davranışlar, eğitim ve öğretim yoluyla bir toplumun gelecekteki kuşaklara aktardığı ilkeler ve kurallar bütünüdür. Bu eğitim yoluyla kazandırılan etik davranışların oluşturulması ve geliştirilmesinde eğitim sistemimize çok önemli görevler düşmektedir.

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı olarak temel görevlerimizden biri olan ve hızla gelişen ve değişen dünyamızın yeni oluşan koşullarına uygun olarak kültürümüzdeki etik davranışları tesbit edip incelemek, yorumlamak, sorgulamak ve yeniden yaşatabilme yolunu araştırmak amacıyla üniversiteler, ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde ulusumuzu bilgilendirmek, toplumun bu konulara ilgisini çekmek düşüncesi ile Erdem'in bu sayısını "Etik Özel Sayısı" olarak çıkarıyoruz.

Böylece ulusa ve insanî değerlere etik açısından yaklaşmanın önemini vurgulayarak siz çok değerli okuyucularımızla paylaşmak ve gündeme getirmek istiyoruz. Sevgi ve saygılarımla.

Prof.Dr.Taciser ONUK
Atatürk Kültür Merkezi Başkanı